

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΕΠΑΛ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Από τον Φρανκενστάιν στην Κλάρα

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο άρθρο της Αγγέλας Καστρινάκη το οποίο δημοσιεύτηκε στον ιστοχώρο του περιοδικού TheBooks' Journal, στις 23/9/2021.

Δύο χρόνια τώρα, για να προσελκύσω το ενδιαφέρον φοιτητών και φοιτητριών, ξεκινώ τις παραδόσεις στο μάθημα «Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία» με ό,τι διαφημίζω ως «ειδήσεις από το μέλλον». Πρόκειται για τις πληροφορίες που έδωσε ο Κωνσταντίνος Δασκαλάκης για τη σχέση τεχνητής νοημοσύνης και τέχνης σε μια διάλεξή του τον Ιανουάριο του 2020. Τι έλεγε λοιπόν πριν ενάμιση χρόνο; Πρώτον ότι ένας αλγόριθμος μπορεί να αναπαράγει ικανοποιητικά μια τεχνοτροπία στη ζωγραφική. Αν τον εκπαιδεύσουμε στο στυλ του Βαν Γκονγκ, π.χ., και έπειτα του δώσουμε μια φωτογραφία ενός τοπίου, θα είναι σε θέση να φτιάξει έναν αρκετά πιστό αλλά Βαν Γκονγκ πίνακα με βάση τη φωτογραφία. Η δεύτερη πληροφορία αφορά την παραγωγή κειμένου. Εκεί η απόδοση του αλγόριθμου είναι «μέτρια», έλεγε ο Κωνσταντίνος Δασκαλάκης. Τροφοδότησαν έναν αλγόριθμο με όλα τα έργα του Σαίξπηρ και έπειτα του ζήτησαν να γράψει μια τραγωδία: αυτός πήρε άριστα στο ύφος, το κείμενό του όμως δεν έβγαζε νόημα.

Γνωρίζετε ίσως ότι είναι πολύ δύσκολο να ορίσουμε θεωρητικά τι είναι η λογοτεχνία, επειδή τα όρια με τις άλλες μορφές λόγου είναι διαπερατά¹. Αφού παρουσίαζα λοιπόν στους πρωτοετείς φοιτητές τις δυσκολίες του ορισμού, κατέληγα: «λογοτεχνία είναι αυτό που δεν μπορεί (ακόμα) να κάνει ο αλγόριθμος». Το «ακόμα», που το έβαζα σε παρένθεση, δήλωνε μια πιθανότητα να αλλάξουν τα δεδομένα – πιθανότητα στην οποία ωστόσο δεν πίστευα. Θεωρούσα ότι ο ανθρώπινος νους είναι αξεπέραστος, ότι η λογοτεχνία θα είναι πάντα το προϊόν μιας ιδιοφυΐας, μιας δημιουργικής φαντασίας που καμιά «μηχανή» δεν μπορεί να φτάσει. Η τέχνη, αυτό το τόσο ακριβό, το τόσο πολύτιμο προϊόν του ανθρώπινου μυαλού, θα μείνει πάντα ως όριο που θα σηματοδοτεί τον αμίμητο πυρήνα του ανθρώπου.

Τώρα έχω αρχίσει κάπως να κλονίζομαι, ύστερα από όσα έμαθα προετοιμάζοντας αυτή την εκδήλωση – ενδεχομένως και υπό την επήρεια των πολλών μυθιστορημάτων που

¹ Κάποιος ή κάτι που μπορεί να το διαπεράσει κάτι άλλο.

διάβασα. Οι αλγόριθμοι μπορούν πάντως, αυτή τη στιγμή, να μας βοηθήσουν να συνθέσουμε ποιήματα (στα αγγλικά προς το παρόν), ενώ φτιάχνουν και οι ίδιοι χάικου, τα 17σύλλαβα τρίστιχα γιαπωνέζικα ποιήματα – δημιουργήματα για τα οποία Ιάπωνες ειδικοί λένε πως ορισμένα τουλάχιστον στέκουν. Οι αλγόριθμοι επίσης γράφουν μουσική, κομμάτια με τον τρόπο του Μπαχ, σε βαθμό που δεν μπορείς να ξεχωρίσεις ποιο είναι του Μπαχ και ποιο της «μηχανής» (εγώ τουλάχιστον απέτυχα). Έπειτα, πρόσφατα, ένας νεαρός ευρωπαίος ζωγράφος συνεργάστηκε με το ρομπότ Σοφία, τη γνωστή ανθρωπόμορφη τεχνητή νοημοσύνη, και ζωγράφισαν μαζί πορτρέτα – ο ζωγράφος μας ήταν μάλιστα ενθουσιασμένος από τη συνεργασία, ενώ έγινε και αρκετά πλουσιότερος, καθώς φαίνεται. [...]

Μένει να δούμε αν η φαντασία των καλλιτεχνών θα γίνει κάποτε πραγματικότητα και σε ποια εκδοχή της. Θα μπορέσουμε άραγε να ελέγξουμε τις δυνάμεις που εξαπολύουμε; Θα γίνουμε φίλοι και συνεργάτες της ΤΝ ή έρμαιά της; Θα διατηρήσουμε έλεγχο επί της ζωής μας ή θα εκχωρήσουμε την ελευθερία μας; Προσωπικά χαίρομαι που ακόμα (να 'το πάλι το «ακόμα») η ΤΝ δεν με γνωρίζει πολύ καλά. Μπορεί να ξέρει το γούστο μου στην ένδυση και να μου στέλνει διαρκώς διαφημίσεις με λιμπιστικά ρουχαλάκια, μπορεί να εικάζει τι άρθρο θα ήθελα να διαβάσω μια δεδομένη στιγμή και να μου το προτείνει, φυσικά γνωρίζει τα γενέθλιά μου, αλλά δεν ξέρει πως με εκνευρίζει πολύ, όταν με βομβαρδίζει με ελιξίρια νεότητας. Χαίρομαι που κάνει λάθη, υπολογίζοντας ότι με πονάνε π.χ. οι αρθρώσεις μου. Σύντομα βέβαια θα της εκχωρήσω εγώ η ίδια περισσότερα στοιχεία για τον εαυτό μου, γιατί αυτό θα με συμφέρει...

A3. Η αρθρογράφος προβληματίζεται για τη θέση που αρχίζει να κατέχει η τεχνητή νοημοσύνη στην παραγωγή της τέχνης. Με ποιους τρόπους θεωρείς ότι μπορούν οι σύγχρονοι και οι μελλοντικοί καλλιτέχνες να δημιουργήσουν και να συνυπάρξουν με τις τεχνολογικές εξελίξεις; Πιστεύεις ότι θα υποβαθμιστεί το καλλιτεχνικό τους έργο στο μέλλον;

Να αναπτύξεις τις απόψεις σου σε άρθρο (200-250 λέξεων) που θα δημοσιευτεί στο ιστολόγιο του σχολείου.

Μονάδες 25

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Γιάννης Κοντός (1943- 2015)

Η μνήμη των κομπιούτερς

Το χαδάκι στο λαιμό σου
δεν το πιάνει το πεδίο ενέργειας
του κομπιούτερ. Δεν μπαίνει
στο πρόγραμμά του. Αρνείται αυτές
τις λεπτομέρειες. Ούτε τις κάλτσες σου
πιάνει, γιατί τις έχει στο χέρι
κι ακουμπάει στον ώμο μου.
Τα φιλιά σου τα μεταγράφει
ως θερμότητα. Δεν βλέπει τον
αποχαιρετισμό, το φως που κάνει
ρίγες στη φούστα σου. Ούτε το μολύβι
που γράφει τις παραγγελίες
για τον μπακάλη. Κάνει ένα μονότονο
θόρυβο, σαν ανεμιστήρας, και βγάζει
ταινίες με στοιχεία για πολύ σοβαρά πράγματα.
Την τετραγωνική ρίζα της λύπης
δεν θα τη βρει ποτέ. Ούτε
το ενδιαφέρει. Θα ανακαλύψει
πολλά και διάφορα, αλλά
τα μικρά, τα μισοσβησμένα,
θα τα έχει σε κενό στις καταγραφές
με τα αθροίσματά του!

B3. Να επιλέξεις ένα από τα δύο ακόλουθα θέματα παραγωγής λόγου. Να καταγράψεις τις απαντήσεις σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

1. Να σχολιάσεις, τεκμηριωμένα με χωρία του ποιήματος, τα ανθρώπινα στοιχεία που δεν κατανοεί ο υπολογιστής. Θεωρείς ότι θα είναι σε θέση οι υπολογιστές στο μέλλον να κατανοούν τον άνθρωπο ολοκληρωτικά;

ή

2. Να υποθέσεις ότι το ποιητικό υποκείμενο καταγράφει, σε μία σελίδα του ημερολογίου του, τις σκέψεις και τα συναισθήματα που του δημιουργήθηκαν, όταν διαπίστωσε τις

συναισθηματικές «ανεπάρκειες» των υπολογιστών. Γράψε αυτή τη σελίδα ημερολογίου, όπως φαντάζεσαι ότι θα είναι.

Μονάδες 25